

Skolors arbete med att hantera pandemins konsekvenser

En uppföljning av 25 grund- och gymnasieskolors arbete med att kompensera för konsekvenser av covid-19-pandemin

Innehållsförteckning

Förord	3
Sammanfattning	4
Vad har Skolinspektionen följt upp?.....	4
Huvudsakliga iakttagelser.....	4
Inledning	6
Bakgrund	6
Syfte och avgränsningar	8
Uppföljningens genomförande	9
Detta visar uppföljningen	10
Konsekvenser för elevers lärande i grundskolan	10
Påverkan på värdegrundsarbetet i grundskolan.....	13
Konsekvenser för elevers hälsa i grundskolan.....	14
Konsekvenser för elevers lärande i gymnasieskolan	16
Påverkan på värdegrundsarbetet i gymnasieskolan.....	17
Konsekvenser för elevers hälsa i gymnasieskolan	18
Ytterligare konsekvenser av pandemin i stort i gymnasieskolan	19
Avslutande kommentarer	22
Fjärr- och distansundervisningens konsekvenser lever till viss del kvar	22
Vissa konsekvenser av pandemin i sig kan ha en fortsatt påverkan	23
Kompenserande insatser fortgår inom ramen för skolornas ordinarie arbete...	23
Referenser	25
Bilagor	26
Bilaga 1. Urval och genomförande	26
Bilaga 2. Skolenheter i urvalet.....	28

Förord

Covid-19-pandemin och övergången till undervisning på distans har inneburit stora utmaningar för svenskt skolväsende. Med kort varsel förändrade berörda skolformer sin verksamhet, och situationen har ställt höga krav på både skolpersonal och elever som har gjort stora ansträngningar för att få undervisningen och skolarbetet att fungera. Det stora flertalet gymnasieelever och vuxenstuderande samt många av eleverna i grundskolans senare år berördes, även om omfattningen varierade. Under pandemin ställde Skolinspektionen om sin verksamhet för att kunna följa elevernas situation och arbeta för deras rätt till en utbildning av god kvalitet under denna utmanande period. På uppdrag av regeringen granskade Skolinspektionen under år 2021 fjärr- och distansundervisningens konsekvenser för elevernas förutsättningar att nå målen och för deras hälsa. Uppdraget slutredovisades den 1 december 2021.

Vid Skolinspektionens kontakter med skolor under år 2021 framkom flera exempel på insatser som pågick eller som skolorna planerade att genomföra för att kompensera för fjärr- och distansundervisningens konsekvenser. Insatserna försvårades sannolikt i början av år 2022 på grund av ökad smittspridning av covid-19, med hög personal- och elevfrånvaro som följd. Med anledning av detta har det varit angeläget för Skolinspektionen att följa upp hur pandemin har fortsatt att påverka skolornas arbete under år 2022. Därför har Skolinspektionen genomfört denna uppföljning av pandemins och fjärr- och distansundervisningens konsekvenser och skolornas arbete med att kompensera för dessa, med fokus på grund- och gymnasieskolan.

I denna rapport redovisar Skolinspektionen de iakttagelser som gjorts under uppföljningen. Iakttagelser och resultat som presenteras i rapporten gäller för de sammanlagt 25 grund- och gymnasieskolor som har ingått i uppföljningen och avser därmed inte att ge en nationell bild av situationen. Vilka skolor som ingått i uppföljningen framgår i bilaga.

Projektledare för uppföljningen har varit Tilda Lindell och rapporten är sammanställd av Tilda Lindell och Linda Wennler.

Helén Ängmo
Generaldirektör

Sammanfattning

Covid-19-pandemin har inneburit stora utmaningar för hela skolväsendet och särskilt för de elever som fått delar av sin utbildning på distans. Den påfrestande situationen har ställt höga krav på både skolpersonal och elever som har gjort stora ansträngningar för att få undervisningen och skolarbetet att fungera. År 2021 fick Skolinspektionen i uppdrag av regeringen att granska de konsekvenser som fjärr- och distansundervisningen med anledning av covid-19-pandemin medfört för elevers förutsättningar att nå målen samt för elevers hälsa.

Vid Skolinspektionens kontakter med skolor under år 2021 framkom flera exempel på vilka konsekvenser som fjärr- och distansundervisningen medförde och insatser som pågick eller som skolorna planerade att genomföra för att kompensera för dessa. Insatserna försvårades sannolikt i början av år 2022 på grund av ökad smittspridning av covid-19, med hög personal- och elevfrånvaro som följd. Med anledning av detta har det varit angeläget för Skolinspektionen att följa upp hur pandemin har fortsatt att påverka skolornas arbete under 2022.

Vad har Skolinspektionen följt upp?

Skolinspektionen har följt upp en granskning av fjärr- och distansundervisningens konsekvenser som myndigheten genomförde under 2021. Syftet med denna uppföljning har varit att ta reda på om och hur skolor, utifrån vad som framkom i den tidigare granskningen, arbetar för att kompensera för negativa konsekvenser av covid-19-pandemin för elevers lärande, skolans värdegrundsarbete och elevers hälsa. Med negativa konsekvenser av pandemin avses konsekvenser som kan kopplas till såväl fjärr- och distansundervisningen som till pandemin i sig.

Uppföljningen har omfattat totalt 25 skolor, varav nio grundskolor och 16 gymnasieskolor, med såväl offentliga som enskilda huvudmän. Samtliga skolor ingick i Skolinspektionens tidigare granskning av fjärr- och distansundervisningens konsekvenser och hade i varierande omfattning undervisning på distans under vårterminen 2021.

Huvudsakliga iakttagelser

Fjärr- och distansundervisningens konsekvenser lever kvar – men i begränsad utsträckning

Utifrån uppföljningen framträder en bild av att de konsekvenser av fjärr- och distansundervisningen som tidigare beskrivits av Skolinspektionen nu har en begränsad inverkan på elevers lärande, hälsa och skolornas värdegrundsarbete. Detta är framförallt tydligt vid de gymnasieskolor som ingått i uppföljningen, där de lärare och rektorer som intervjuats överlag beskriver att de inte ser att konsekvenserna av fjärr- och distansundervisningen har en påtaglig och konkret påverkan på eleverna i dagsläget. Det finns dock ett undantag från denna bild som gäller ämnet matematik, då det vid en handfull av gymnasieskolorna framkommer att det fanns utmaningar i matematikundervisningen under pandemin och att utmaningarna fortfarande kvarstår. Det handlar dels om att elever som börjat på gymnasiet under

pandemiåren inte fullt ut har de kunskaper i matematik som krävs för att klara de första kurserna på gymnasiet, dels om att elever har haft svårigheter i de matematikkurser som de läst under tiden med fjärr- och distansundervisning.

För grundskolorna i uppföljningen framträder en mer varierad bild av fjärr- och distansundervisningens fortsatta påverkan. Vid ett par av skolorna ges beskrivningar som påminner om bilden från gymnasieskolan, men i andra fall beskriver såväl lärare som rektorer att fjärr- och distansundervisningens konsekvenser även fortsatt märks av. Detta till exempel i form av ett upplevt kunskapstapp i vissa ämnen, och i några fall arbetar skolorna fortfarande med att ta igen vissa praktiska moment som inte kunnat genomföras under pandemin, till exempel simundervisning.

Pandemin i sig kan ha en fortsatt påverkan på skolornas arbete

I uppföljningen framkommer också exempel på potentiella konsekvenser av pandemin i sig som kan påverka elevers lärande, hälsa och skolornas värdegrundsarbete fortsättningsvis. Till exempel lyfts i både grund- och gymnasieskolan att det finns en upplevd förändring i det sociala samspelet mellan eleverna som kan påverka skolans verksamhet, bland annat upplevs det sociala klimatet och sammanhållningen i vissa klasser som sämre än innan pandemin. Ett annat exempel är att förekomsten av psykisk ohälsa hos eleverna upplevs ha ökat. Såväl lärare som rektorer uppger samtidigt att det ofta är svårt att med säkerhet särskilja vad som är en konsekvens orsakad av pandemin i sig och vad som kanske snarare är förändringar som pågått under en längre tid, men som i och med pandemin har blivit extra påtagliga.

En annan iakttagelse som är gemensam för både grund- och gymnasieskolorna är att det finns en upplevd förskjutning i inställningen till frånvaro som innebär att elever, men även vårdnadshavare, idag tar lättare på skolnärvaron och förväntar sig att det även fortsättningsvis ska finnas möjlighet att följa undervisningen på distans.

Kompenserande insatser fortgår inom ramen för skolornas ordinarie arbete

I Skolinspektionens granskning från år 2021 framkom flera exempel på insatser som pågick eller som skolorna planerade att genomföra för att kompensera för fjärr- och distansundervisningens konsekvenser. Arbetet med att kompensera eleverna genomfördes på flera sätt, exempelvis genom lovskola, förlängda kurser, mer undervisningstid i vissa ämnen samt fler möjligheter till lärarstöd och att genomföra provningar. Av uppföljningen framgår att skolorna fortfarande arbetar med en del av dessa insatser, men det är få skolor som särskilt anger att detta görs för att kompensera för just konsekvenser av pandemin eller fjärr- och distansundervisningen. Istället beskriver såväl rektorer som lärare det som att eventuell kvarvarande påverkan av pandemin och fjärr- och distansundervisningen nu hanteras inom ramen för skolans ordinarie arbete. De iakttagelser som gjorts gällande kvarvarande utmaningar i vissa ämnen samt förändringar i elevers hälsa, det sociala samspelet och inställningen till frånvaro hos elever och vårdnadshavare är viktiga frågor som Skolinspektionen kommer att följa.

Inledning

Skolinspektionen och Skolverket har haft regeringens uppdrag att på olika sätt följa hur covid-19-pandemin har påverkat skolväsendet och inte minst eleverna i olika avseenden.¹ Skolverkets uppdrag har innefattat att genomföra stödjande insatser samt uppföljning och utvärdering av pandemins konsekvenser, medan Skolinspektionens uppdrag var inriktat mot att granska fjärr- och distansundervisningens konsekvenser för elevers förutsättningar att nå målen och deras hälsa. I detta avsnitt redogör vi för bakgrunden till uppföljningen, dess syfte och avgränsningar samt metod och urval.

Bakgrund

Under covid-19-pandemin infördes en tillfällig förordning som bland annat gav huvudmännen utökade möjligheter att erbjuda eleverna fjärr- eller distansundervisning och besluta om ändrade lärotider.² Med fjärrundervisning avses undervisning där elever och lärare är åtskilda rumsligt, men där undervisningen bedrivs i realtid, medan distansundervisning innebär att elever och lärare är åtskilda i både rum och tid³, till exempel genom att eleverna tar del av förinspelade föreläsningar.

Under pandemin tillämpade många skolor en så kallad ”blandad undervisning” med inslag av både fjärr- och distansundervisning, ibland även i kombination med undervisning i skolans lokaler, som under pandemin ofta kommit att kallas för närundervisning.

Tidigare iakttagelser kring pandemins och fjärr- och distansundervisningens konsekvenser

År 2021 genomförde Skolinspektionen flera granskningar av konsekvenserna av fjärr- och distansundervisningen för elevers förutsättningar att nå målen och för elevers hälsa. I detta avsnitt redogör vi för några av resultaten och slutsatserna från de granskningarna.

Fjärr- och distansundervisningen innebär nya utmaningar

Utifrån de tidigare granskningarna konstaterade Skolinspektionen att stora delar av skolans uppdrag hade fungerat väl trots omställningen till undervisning på distans. Dock kunde fjärr- och distansundervisningen sällan erbjuda samma förutsättningar för lärande som undervisning på plats i skolan. Att undervisning på distans kunnat kombineras med undervisning i skolan, liksom att yngre elever och särskilt sårbara elevgrupper så gott som helt kunde undantas från fjärr- och distansundervisning,

---

¹ Utbildningsdepartementet (2020-12-16). Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Statens skolinspektion, s. 3, samt Utbildningsdepartementet (2020-12-16). Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Statens skolverk, s. 6.

² Förordning (2020:115) om utbildning i vissa skolformer i skolväsendet vid spridning av viss smitta.

³ 1 kap. 3 § skollagen samt prop. 2019/20:127, Fjärrundervisning, distansundervisning och vissa frågor om entreprenad.

mildrade sannolikt de negativa konsekvenserna för elevernas lärande och hälsa väsentligt. Ett viktigt resultat som gällde oavsett skolform var att omfattningen av fjärr- och distansundervisningens konsekvenser var avhängiga fyra faktorer: fjärr- och distansundervisningens omfattning, verksamheternas utgångsläge vid omställningen till undervisning på distans, med vilken kvalitet undervisningen på distans genomfördes, och i vilken utsträckning eleverna har kunnat kompenseras efter hand.⁴

Fjärr- och distansundervisningens inverkan på elevers lärande

Oavsett skolform var den sammantagna bilden att eleverna fick sin garanterade undervisningstid sett över tid och att de oftast hade fått ta del av samtliga moment. Skolinspektionen kunde dock konstatera att det varit svårt för många verksamheter att erbjuda eleverna en fjärr- och distansundervisning som fullt ut motsvarar den närundervisning som de annars skulle ha fått. Granskningarna visade vidare att elevernas egna förutsättningar i form av motivation och stöd hemifrån, eller genom deras sociala nätverk, i stor utsträckning påverkat möjligheterna till lärande under perioder med fjärr- och distansundervisning.⁵ Även om situationen för vissa elever inneburit större flexibilitet och bättre förutsättningar för lärande och närvaro innebar fjärr- och distansundervisningen för merparten av eleverna ofta mindre aktivitet och delaktighet i lektionerna, sämre tillgång till stöd och stimulans, sämre studiemotivation och studiefokus samt mindre färdighetsträning och sämre möjlighet till träning i autentiska situationer.⁶

Fjärr- och distansundervisningens inverkan på värdegrundsarbetet

I Skolinspektionens granskningar under år 2021 framkom att lärare och rektorer upplevde att fjärr- och distansundervisningen hade gjort det mer utmanande att arbeta med frågor som relaterar till skolans värdegrundsuppdrag. Skolövergripande arbeten och större planerade temadagar eller aktiviteter där flera årskurser är inblandade hade varit svårare att genomföra. Planerade studiebesök behövde ställas in och möjligheten att ta emot externa gäster försvårades också.⁷ Det digitala diskussionsklimatet i sig tycks ha utgjort en försvårande omständighet för arbetet med värdegrundsfrågor. Såväl lärare som elever upplevde att det var svårare att få igång diskussioner på distans, och det framkom också att lärarna kunde välja tema för diskussioner med större försiktighet.⁸

Fjärr- och distansundervisningens inverkan på elevers hälsa

I de tidigare granskningarna framkom vidare att undervisningen på distans påverkade många elevers hälsa negativt både psykiskt och fysiskt. Konsekvensernas omfattning och allvar varierade stort mellan individer och sammanföll ofta med hur länge undervisningen bedrivits på distans. Även elevernas hemsituation kopplat till exempelvis möjlighet till studiero, stöd hemifrån eller tillgång till ett socialt nätverk

⁴ Skolinspektionen (2021). Fjärr- och distansundervisningens konsekvenser, s. 7

⁵ Skolinspektionen (2021). Fjärr- och distansundervisningens konsekvenser, s. 9, 67

⁶ Skolinspektionen (2021). Fjärr- och distansundervisningens konsekvenser, s. 9-10

⁷ Skolinspektionen (2021). Fjärr- och distansundervisningens konsekvenser, s. 39-42

⁸ Skolinspektionen (2021). Fjärr- och distansundervisningens konsekvenser, s. 40-41

spelade stor roll. Det fanns också vissa könsskillnader: bland elever i gymnasieskolan uppgav flickor i högre grad än pojkar att deras fysiska och psykiska hälsa samt sociala situation hade påverkats till det sämre.⁹

Skolans personal har ofta visat eleverna stor omsorg när undervisningen varit på distans. Dock hade mycket av ansvaret för att be om hjälp, upprätthålla motivation och sociala kontakter samt bibehålla arbetsrutiner och goda levnadsvanor vilat på eleverna själva. Många elever upplevde ökad stress och oro kopplat till lärande och prestation och ett tyngre ansvar för sina studier vid undervisning på distans. Det är även tydligt att det innebar ett stort avbräck för eleverna att inte längre ha tillgång till skolmiljön som är en viktig social arena för många och som också ger vardagen en tydlig struktur.¹⁰

Skolorna arbetade medvetet med att mildra fjärr- och distansundervisningens negativa konsekvenser

Sammanfattningsvis innebar undervisning på distans i många fall sämre förutsättningar för elevernas skolgång. Såväl lärarna som rektorerna har försökt mildra eller väga upp de nackdelar som undervisningen på distans ofta inneburit. Till exempel prioriterade skolor närundervisning för elever som uppmärksammades komma efter i sitt lärande eller som gick sista terminen i grund- eller gymnasieskolan.¹¹ Skolorna arbetade också på flera sätt med att kompensera eleverna genom att erbjuda mer undervisningstid och ökat lärarstöd. Det skedde såväl löpande under terminerna, som genom lovskola och genom att vissa kurser förlängdes över terminsslut. Ibland erbjöds elever att komma in för undervisning på kvällar, helger eller studiedagar för att komplettera. Vid vissa skolor organiserades kompletteringsdagar för att eleverna skulle få extra undervisning, till exempel muntliga övningar i utvalda kurser.¹²

Syfte och avgränsningar

Syftet med denna uppföljning har varit att ta reda på om och hur skolor arbetar för att kompensera för eventuella negativa konsekvenser av covid-19-pandemin för elevers lärande, skolans värdegrundsarbete och elevers hälsa. Med negativa konsekvenser av pandemin avses här konsekvenser som kan kopplas till såväl fjärr- och distansundervisningen som till pandemin i sig. Uppföljningen genomfördes under hösten 2022 och det är därmed situationen under den tidsperioden som beskrivningarna i denna rapport gäller.

Fjärr- och distansundervisning - begreppsförklaring

Med fjärrundervisning menas enligt skollagen en interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där elever och lärare är åtskilda i rum, men inte i tid, medan distansundervisning är en interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där elever och lärare är åtskilda i både rum och tid.¹³ I rapporten görs ingen åtskillnad mellan

⁹ Skolinspektionen (2021). Fjärr- och distansundervisningens konsekvenser, s. 11

¹⁰ Skolinspektionen (2021). Fjärr- och distansundervisningens konsekvenser, s. 12

¹¹ Skolinspektionen (2021). Fjärr- och distansundervisningens konsekvenser, s. 42-43

¹² Skolinspektionen (2021). Fjärr- och distansundervisningens konsekvenser, s. 45

¹³ 1 kap. 3 § skollagen (2010:800) samt prop. 2019/20:127, Fjärrundervisning, distansundervisning och vissa frågor om entreprenad.

fjärr- respektive distansundervisning, utan fjärr- och distansundervisning (och undervisning på distans) används som samlingsbegrepp för undervisning med fjärr- och/eller distansinslag.

Uppföljningens genomförande

Uppföljningen har omfattat totalt 25 skolor, varav nio grundskolor och 16 gymnasieskolor, med såväl offentliga som enskilda huvudmän. Samtliga skolor ingick i Skolinspektionens granskning av fjärr- och distansundervisningens konsekvenser för elever i grund- och gymnasieskolan som genomfördes år 2021.¹⁴ I den granskningen ingick enbart skolor som hade haft fjärr- och distansundervisning i någon utsträckning under vårterminen 2021, vilket innebär att samtliga skolor som ingått i denna uppföljning har erfarenhet av att bedriva fjärr- och distansundervisning. Skolorna kontaktades under hösten 2022 med en förfrågan om att ingå i denna uppföljning. Deltagande i uppföljningen har varit frivilligt.

På varje skola har en gruppintervju med tre till fyra lärare och en enskild intervju med skolans rektor genomförts. Som utgångspunkt för intervjuerna har de skriftliga återkopplingar som skolorna fick efter Skolinspektionens granskning år 2021 använts.

För en närmare beskrivning av urval och genomförande, se bilaga 1.

---

¹⁴ I granskningen som genomfördes år 2021 ingick 25 grundskolor och 28 gymnasieskolor. Ett urval av dessa har tillfrågats om att medverka i denna uppföljning.

Detta visar uppföljningen

I detta avsnitt redovisas vad som har framkommit i uppföljningen för grundskolan respektive gymnasieskolan. Det beskrivs vilka kvardröjande konsekvenser av fjärr- och distansundervisningen och pandemin generellt som lärare och rektorer ser i dagsläget och hur de intervjuade beskriver att skolorna arbetar för att kompensera för dessa.

De iakttagelser som beskrivs i detta avsnitt gäller de 16 gymnasieskolor och nio grundskolor som har medverkat i uppföljningen. Det begränsade antalet grundskolor i uppföljningen innebär att det sällan går att visa på några mönster i resultaten och de flesta resultaten bör istället läsas som exempel på hur det kan se ut inom de områden som följts upp. Om något mönster kan skönjas nämns det särskilt i texten. I denna uppföljning har Skolinspektionen inte gjort några bedömningar av arbetet med att följa upp och kompensera för covid-19-pandemins negativa konsekvenser.

Varierande grad av fjärr- och distansundervisning bland skolorna som ingår i uppföljningen

Omfattningen och upplägget av fjärr- och distansundervisningen har varierat bland skolorna som ingått i uppföljningen. Vid merparten av såväl grund- som gymnasieskolorna beskrivs att ett växelvis upplägg med närundervisning och undervisning på distans tillämpades, till exempel att elever i respektive årskurs var på plats i skolan en till två veckor och sedan hade undervisning på distans i en till två veckor. Några av skolorna inledde vårterminen med att all undervisning bedrevs på distans, för att sedan successivt under våren öka andelen närundervisning i takt med hur rekommendationerna kopplat till smittspridningen förändrades. Det är dock skillnader i hur länge eleverna fick undervisning på distans. Vissa skolor gick tillbaka till närundervisning för alla elever efter några månader, medan andra skolor fortsatte med växelvis distansundervisning större delen av vårterminen.

För de nio grundskolorna är en gemensam nämnare att merparten av dem prioriterade behovet av närundervisning för årskurs 9. Flera skolor beskriver att eleverna i årskurs 9 till övervägande del hade närundervisning under vårterminen.

För de 16 gymnasieskolorna varierar uppläggen kopplat till ett antal faktorer såsom skolornas storlek, vilka program som skolorna har och vilka prioriteringar som behövde göras med hänsyn till utbildningens krav och elevernas behov. Några exempel på sådana prioriteringar är att närundervisning prioriterades för elever i år 3 med kort tid kvar till examen, och att närundervisning prioriterades i kurser med praktiska moment.

Konsekvenser för elevers lärande i grundskolan

Vid Skolinspektionens tidigare granskning hösten 2021 beskrev lärare och rektorer vid samtliga nio grundskolor i uppföljningen att elevernas lärande påverkades av fjärr- och distansundervisningen, men att det såg väldigt olika ut mellan olika ämnen. Bilden är att det framför allt var svårt att genomföra vissa praktiska moment. Antingen blev de framskjutna eller så fick de en mer teoretisk karaktär. På flera

skolor nämns särskilt att de praktiska ämnena påverkades, men det var också svårt att undervisa i NO och matematik och flera nämner även att språkämnen påverkades. Några upplevde att eleverna utvecklades som vanligt skriftligt, men att den muntliga förmågan påverkades negativt.

Tidigare beskrivna konsekvenser uppfattas idag ha en begränsad påverkan på elevernas lärande

Vid tiden för uppföljningen, hösten 2022, ser varken rektorerna eller lärarna på merparten av grundskolorna några kvardröjande konsekvenser av just fjärr- och distansundervisningen på elevernas lärande, även om de känner igen beskrivningen av de konsekvenser som framkom höstterminen 2021. Hur elevernas lärande har påverkats kopplas av några lärare och rektorer samman med i vilken utsträckning och på vilket sätt som fjärr- och distansundervisningen bedrevs. På några skolor där man inte ser några kvardröjande konsekvenser på elevernas lärande gör de intervjuade lärarna och rektorerna en koppling till att distansundervisningen endast pågick under en begränsad period. Under den tiden träffade lärarna även eleverna kontinuerligt, exempelvis genom att undervisningen bedrevs växelvis som distansundervisning och närundervisning.

På några skolor beskrivs ett kvarvarande kunskapsstapp

På några av de nio grundskolorna upplever dock somliga rektorer men framförallt lärare att de fortfarande kan se konsekvenser på elevernas lärande som de tror beror på tiden med fjärr- och distansundervisning, och i något fall också på att eleverna hade mycket sjukfrånvaro under pandemin. Framförallt beskriver de intervjuade att de fortfarande kan se att det finns luckor i elevernas kunskaper i olika ämnen. Vilka ämnen det handlar om varierar mellan skolorna, men det är ungefär samma ämnen som nämns nu i uppföljningen som vid den tidigare granskningen hösten 2021. Bland de lärare som intervjuas är det några som beskriver att de upplever att det fortfarande finns ett kunskapsstapp i något av deras egna undervisningsämnen. De ämnen som då nämns är svenska, matematik, NO och slöjd. En rektor nämner också bland annat att det fortfarande finns luckor i elevernas kunskaper i hem- och konsumentkunskap och i språkämnen.

Det framkommer inte så mycket information om hur kunskapsstappet tar sig uttryck i intervjuerna, men en lärare som undervisar i NO-ämnena beskriver att de teoretiska kunskaperna inte fäste lika bra som vanligt när undervisningen bedrevs på distans. När eleverna sedan kom tillbaka till närundervisning på heltid blev det mycket fokus på att ta igen de praktiska momenten. En rektor beskriver också att simundervisningen föll bort inom idrott och hälsa, vilket skolan fortfarande behöver kompensera för. Ett par lärare upplever att det generellt är bland elever som har lite svårare att klara studierna och elever som halkade efter i undervisningen under tiden med fjärr- och distansundervisning som det fortfarande kan finnas ett kunskapsstapp. En lärare beskriver att eleverna i svenska som andraspråk troligtvis hade varit mer trygga och säkra om de inte haft undervisning på distans.

Skolorna använder oftast befintliga verktyg för att fylla i luckorna i elevernas kunskaper

På den handfull skolor där lärare och rektorer upplever att de kan se att det finns en lucka i elevernas kunskaper efter pandemin och tiden med fjärr- och distansundervisning arbetar personalen på olika sätt för att kompensera för detta. I några fall hanterar skolan detta inom ramen för lovskola eller genom att erbjuda eleverna att delta i exempelvis "läxstuga" eller "mattestudio" som är verksamhet som anordnas utanför det ordinarie schemat, men som skolan använder som resurs för alla elever som har ett behov, oavsett om det är en konsekvens av pandemin eller inte.

Det förekommer också på ett par skolor att lärarna gör prioriteringar i undervisningen. På de skolor där elevernas förmåga att samarbeta upplevs sämre efter pandemin satsar skolan särskilt på att använda arbetssätt som innebär att eleverna får träna mer på att samarbeta inom den ordinarie undervisningen.

Ett par skolor har också gjort personalförstärkningar i vissa ämnen, i något fall med extra medel från huvudmannen. En rektor berättar att skolan först kartlagt elevernas kunskapsstapp och därefter förstärkt resurserna inom specialpedagogik. En rektor beskriver också mer specifikt att man har satt in extra simundervisning för att kompensera för att detta moment inom idrott och hälsa föll bort under tiden med fjärr- och distansundervisning. Det förekommer också andra exempel på mer ämnesspecifika insatser som lärarna arbetar med.

Inställningen till frånvaro har förändrats efter pandemin

Framför allt rektorer, men även lärare, på merparten av de nio grundskolorna uttrycker på olika sätt att frånvaron bland elever och i vissa fall även lärare har ökat något efter pandemin och fortfarande är högre jämfört med hur det såg ut innan. På flera av skolorna ser såväl rektorerna som lärarna en tendens att eleverna oftare än tidigare är hemma vid lindriga sjukdomssymtom och att det också förekommer att eleverna är frånvarande även om de inte är sjuka.

Några av de intervjuade lärarna och rektorerna upplever att det har skett en förskjutning i synen på skolfrånvaro som innebär att det blivit lättare för elever att stanna hemma från skolan. De intervjuade tror att denna förskjutning till viss del kan ha att göra med att eleverna upplever att det blivit lättare att följa med i undervisningen även om de inte är på plats, då flera skolor fortfarande tillgängliggör en del undervisningsmaterial digitalt. Flera lärare understryker dock att det inte är samma sak att ta del av material på det sättet eftersom eleverna missar själva undervisningen som sker på plats i skolan. När de intervjuade beskriver hur detta påverkar elevernas lärande uttrycker några att de framför allt är oroliga att konsekvenserna av att frånvaron ökat kommer visa sig längre fram i elevernas fortsatta utbildning.

Skolorna arbetar för att bemöta den ökade frånvaron

Några rektorer och lärare uttrycker en oro över utvecklingen mot att elever är mer frånvarande. En farhåga är att frånvaron kan gå ut över elevernas lärande om trenden inte bryts. Det kan ta tid innan effekter på elevernas lärande syns fullt ut, resonerar dessa lärare och rektorer vidare.

På de skolor där denna tendens har uppmärksamats beskriver lärarna och rektorerna att man arbetar med att motverka detta mönster. På en skola beskriver lärarna och rektorn att man tydligt markerar mot vårdnadshavare som tar lätt på skolplikten. Flera av skolorna har också utvecklat sitt arbete med att följa upp frånvaro i samband med pandemin.

Det finns också exempel på att elevernas motivation kan ha påverkats av fjärr- och distansundervisningen

På en skola beskriver lärarna att fjärr- och distansundervisningen har lett till att de äldre eleverna är mindre studiemotiverade. Att eleverna fick undervisning på distans kan ha påverkat deras syn på skolan – att de känner att de inte behöver gå dit. Lärarna resonerar vidare att det har skett en förskjutning av elevernas syn på arbete och ansträngning. Skolan har ett riktat arbete för att bemöta detta. Arbetet drivs av förstelärare med syftet att hitta arbetssätt som ska öka elevernas motivation.

Påverkan på värdegrundsarbetet i grundskolan

På de flesta grundskolorna i uppföljningen beskrevs hösten 2021 att värdegrundsarbetet försvårades av att undervisningen bedrevs på distans. På ett par skolor upplevde dock rektor och lärare att värdegrundsarbetet inte påverkades särskilt mycket. På flera skolor upplevdes det svårare att skapa ett tillåtande socialt klimat digitalt. Det vardagliga värdegrundsarbetet upplevdes också mer begränsat och mindre spontant då det skapades färre samtal och situationer där det blev naturligt att koppla in värdegrundsarbetet när eleverna var på distans. Även det mer övergripande värdegrundsarbetet som till exempel elevhälsan bedrev var svårare att genomföra på distans. På ett par skolor upplevdes det samtidigt som att det skedde färre kränkningar under tiden med fjärr- och distansundervisning.

När det gäller pandemins eller specifikt fjärr- och distansundervisningens konsekvenser för skolans värdegrundsarbete varierar det huruvida de intervjuade på de nio skolorna ser att det kvarstår några konsekvenser idag. På merparten av de nio skolorna beskrivs att värdegrundsarbetet har återgått till det normala, där pandemin annars ledde till att vissa inslag och moment fick ställas in eller skjutas upp. På några skolor handlade den påverkan man upplevde under tiden med fjärr- och distansundervisning i stora delar om att det uppstod nya sociala arenor digitalt. Värdegrundsarbetet fick därmed ställas om till att kretsa kring nätetik. Nu när eleverna är tillbaka ses detta snarast som något positivt för skolans värdegrundsarbete eftersom det lett till ett mer utvecklat arbete mot kränkningar på nätet. På en skola beskrivs att fjärr- och distansundervisning endast bedrevs i liten omfattning och att det därför inte genererades några märkbara konsekvenser på värdegrundsarbetet.

Pandemins konsekvenser påverkar fortfarande det sociala samspelet i vissa elevgrupper

Även om värdegrundsarbetet inte uppfattas ha påverkats särskilt mycket av pandemin i längden på merparten av grundskolorna, finns det på några skolor tecken på att det sociala samspelet fortfarande är påverkat. De intervjuade beskriver att det

troligtvis beror på att eleverna var ifrån varandra mycket under pandemin. En bidragande orsak är också att eleverna generellt fick mindre social träning under pandemin då många föreningar ställde in sin verksamhet.

På de flesta skolorna berättar åtminstone någon av de intervjuade att de tycker att sammanhållningen eller det sociala klimatet i vissa elevgrupper känns sämre nu än innan pandemin. I ett fall beskriver rektor att eleverna fått sämre samarbetsförmåga, vilket också spiller över på elevernas lärande. På en skola upplever till exempel rektorn att det är betydligt mer arbete att göra kopplat till värdegrundsfrågor på skolan och på en annan skola uttrycker lärarna att eleverna upplevs ovana vid socialt umgänge.

Flera skolor fokuserar nu mycket på det relationsskapande arbetet

På flera av de skolor som upplever att fjärr- och distansundervisningen eller pandemin i sig har haft kvardröjande konsekvenser på skolans värdegrundsarbete beskriver de intervjuade att man nu satsar särskilt på gruppstärkande och relationsskapande aktiviteter, till exempel i form av samarbetsövningar. En skola har också arbetat extra mycket med trygghet och studiero.

Rektorn på en skola där det sociala klimatet bland eleverna upplevs påverkat av tiden med fjärr- och distansundervisning beskriver till exempel att skolan har arbetat med olika samarbets- och värderingsövningar och att kuratorn har arbetat med eleverna i halvklass. Rektorn beskriver vidare att skolan har genomfört olika typer av insatser, temadagar och temaveckor om till exempel nätetik, respekt och liknande. Insatserna har varierat i olika klasser beroende på vad skolan har sett behov av.

Konsekvenser för elevers hälsa i grundskolan

Hösten 2021 kunde lärare och rektorer på de flesta av skolorna i uppföljningen se olika konsekvenser för elevernas hälsa som pandemin och tiden med fjärr- och distansundervisning medfört. Bland annat nämns att vissa elever lidit mer av ensamhet och stress. På några skolor lyfts också att elevernas kondition försämrats märkbart. Vissa elever fick också sämre levnadsvanor. Samtidigt fanns elever som trivdes bättre med att undervisningen var på distans och som istället gynnades.

På de flesta skolorna i uppföljningen uppger de intervjuade att de tycker sig kunna se att elevernas hälsa fortfarande är påverkad av pandemin och tiden med fjärr- och distansundervisning. Även om såväl lärare som rektorer reflekterar kring att eleverna rörde på sig mindre under pandemin är det framför allt den psykiska ohälsan bland eleverna som förefaller ha ökat.

Elever med psykisk ohälsa uppfattas må sämre än innan pandemin

Att eleverna rörde mindre på sig under pandemin är det flera lärare och rektorer som tar upp i intervjuerna. Eleverna fick mindre vardagsmotion och elevernas idrottsaktiviteter var inställda. Det är dock ingen skola som uppger att de ser några kvardröjande effekter av elevernas minskade fysiska aktivitet i idrottsundervisningen. På några skolor reflekterar lärare och rektor att eleverna rörde lite på sig även innan pandemin och att det är svårt att mäta effekterna av pandemin på elevernas fysiska hälsa.

Däremot upplever många av de intervjuade att det är fler elever som nu mår dåligt psykiskt än innan pandemin, samt att de elever som mådde dåligt sedan tidigare nu mår sämre. På en skola beskrivs eleverna som skörare nu. Det är svårt för de intervjuade att uttala sig om hur elevernas psykiska mående hade sett ut utan pandemin, men på en skola hänvisar rektorn till statistik från barn- och ungdomspsykiatri om att antalet inskrivningar där har ökat. Det är också svårt för de intervjuade att avgöra vad som beror på pandemin och vad som kan kopplas till att eleverna känner sig oroliga över samhällsutvecklingen i stort. På en skola upplever till exempel personalen att elevernas psykiska mående påverkats negativt av kriget i Ukraina.

På ett par skolor beskrivs att eleverna är mer stressade nu. Till exempel beskriver en rektor att eleverna i årskurs 9 är stressade inför de nationella proven, då de missade en del möjligheter till färdighetsträning under tiden med fjärr- och distansundervisning.

En del elever upplevs mer stillasittande än innan pandemin

Även om eleverna nu presterar som vanligt på idrottslektionerna gör ett par rektorer iakttagelsen att eleverna fortfarande rör på sig mindre än innan pandemin. På en skola beskriver rektorn att det nu är fler elever som sitter kvar inne i skolan på rasterna istället för att gå ut, vilket är en skillnad från innan pandemin då skolan tidigare haft en väldigt aktiv skolgård där eleverna varit ute och rört på sig mycket. På en annan skola tror rektorn att det nog finns elever som idrottade på fritiden innan pandemin, men som slutade med det när deras aktiviteter ställdes in under pandemin och som sedan inte har återupptagit idrottandet igen.

Skolorna hanterar ofta konsekvenserna i det befintliga hälsofrämjande arbetet

På flera skolor beskriver lärarna och rektorerna hur de på olika sätt arbetar med de elever som lider av psykisk ohälsa eller som av olika anledningar har en problematisk skolfrånvaro. Framför allt beskriver de olika insatser från elevhälsan och att elevhälsan har fått utökade resurser. I vissa fall rör det sig om ett mer generellt arbete på skolan för att möta elevernas mående, medan det i andra fall har en tydligare koppling till att den psykiska ohälsan ökat just i samband med pandemin. Gällande elever som har omfattande frånvaro är det endast en mindre del som tillkommit med anledning av pandemin.

Skolorna beskriver också andra insatser, till exempel för att få eleverna att röra mer på sig eller för att öka elevernas motivation, men satsningarnas koppling till pandemin är oftast oklara. Många gånger beskrivs att de antingen pågick även innan pandemin eller har startats utifrån en allmän behovsinventering på skolan.

Konsekvenser för elevers lärande i gymnasieskolan

Hösten 2021 beskrev lärare och rektorer vid nästintill samtliga skolor som ingår i uppföljningen att fjärr- och distansundervisningen hade konsekvenser för elevernas lärande. Utifrån beskrivningarna är det tydligt att det finns en stor variation i vilka ämnen, kurser och undervisningsmoment som fjärr- och distansundervisningen har haft en negativ påverkan, men det framkommer flera exempel som handlar om att undervisningsmoment i såväl teoretiska ämnen som yrkesämnena har varit svåra att genomföra på distans. Det förekommer också exempel på hur fjärr- och distansundervisningen har påverkat vilka arbets- och bedömningsformer som lärarna har använt, exempelvis att antalet skriftliga uppgifter har ökat och att det har funnits utmaningar i att genomföra muntliga moment digitalt och då också bedöma elevernas muntliga förmåga. Samtidigt beskrev såväl lärare som rektorer i flera fall att viktiga undervisningsmoment i stor utsträckning ändå kunde genomföras, genom att möjligheten att ha viss undervisning på plats i skolan nyttjats strategiskt. Vissa årskurser, ämnen och kurser har då prioriterats.

Utifrån denna uppföljning framstår det som att de konsekvenser av fjärr- och distansundervisningen som beskrevs för ett år sedan i begränsad utsträckning påverkar elevernas lärande i dagsläget. Vid samtliga skolor känner de intervjuade lärarna och rektorerna igen de konsekvenser som beskrevs för ett år sedan, men majoriteten av de intervjuade ser inte att samma konsekvenser konkret påverkar de elever som går på skolan nu under höstterminen 2022. Förutom att lärare och rektorer berättar att de inte upplever att fjärr- och distansundervisningens konsekvenser har en konkret inverkan på eleverna i deras lärande idag, förekommer också att rektorer lyfter att de inte ser några tydliga mönster eller tapp i uppföljningar som de gör av elevernas kunskapsresultat. Vid ett flertal av skolorna påtalas att resultaten för eleverna som gick ut gymnasiet våren 2022 var tydligt påverkade av pandemin, till exempel att andelen elever som gick ut utan gymnasieexamen var högre än på många år. Men för eleverna som går på skolorna nu uppges till exempel att trenden är positiv avseende exempelvis elevernas meritpoäng och andelen som tar gymnasieexamen.

Det finns dock ett undantag från den bild som beskrivs ovan och det gäller ämnet matematik, där intervjuade vid en handfull av gymnasieskolorna beskriver att det fanns utmaningar i matematikundervisningen under pandemin och att utmaningarna fortfarande kvarstår. Det handlar dels om att elever som börjat på gymnasiet under pandemiåren inte fullt ut har de kunskaper i matematik som krävs för att klara de första kurserna på gymnasiet, dels om att elever har haft svårigheter i de matematikkurser som de läst under tiden med fjärr- och distansundervisning.

Insatser för att kompensera för konsekvenserna av fjärr- och distansundervisningen pågår fortfarande

Hösten 2021 framkom att skolorna planerade för och arbetade med flera olika insatser för att kompensera för de konsekvenser som fjärr- och distansundervisningen medförde för elevers lärande. Insatser som nämndes då kopplat till elevers lärande var exempelvis att utöka undervisningstiden i vissa ämnen och kurser, förlänga kurser, erbjuda eleverna lovskola, fler möjligheter att göra prövningar och att läsa om kurser med extra lärarstöd. Det framkom också att skolor, såväl under tiden med fjärr- och distansundervisning som efteråt, aktivt arbetade för att löpande kompensera för fjärr- och distansundervisningens påverkan under de tillfällen som gavs som närundervisning.

Av uppföljningen framgår att mer än hälften av de 16 gymnasieskolorna fortfarande arbetar med vissa av de insatser som beskrevs hösten 2021 utifrån de behov som finns i dagsläget. Till exempel beskrivs att det finns mer extratid där eleverna kan få hjälp organiserat på vissa program, att det finns fler möjligheter att göra prövningar och att skolor har fokuserat mer resurser i form av extra hjälp och undervisningstid till vissa ämnen, exempelvis matematik. Samtidigt uppger såväl lärare som rektorer att vissa av dessa insatser fanns på plats redan innan pandemin. Vid några skolor anger de intervjuade specifikt att det just nu inte finns några insatser som genomförs för att kompensera för just konsekvenser av fjärr- och distansundervisningen, utan att de just nu har de stödinsatser som de haft sedan tidigare och omhändertar elevernas eventuella behov av ytterligare stöd inom ramen för skolans ordinarie arbete.

Påverkan på värdegrundsarbetet i gymnasieskolan

Hösten 2021 beskrevs vid ett flertal av skolorna att det som fungerade relativt väl gällande värdegrundsarbetet under tiden med undervisning på distans dels var det arbete som genomfördes inom ramen för mentorskapet, dels det innehåll som lärarna behandlade inom ramen för undervisningen i sina ämnen. De delar av arbetet som inte kunde genomföras på samma sätt eller överhuvudtaget var exempelvis skolövergripande aktiviteter, temadagar eller besök av externa aktörer. I beskrivningarna av fjärr- och distansundervisningens konsekvenser framkommer dock att fjärr- och distansundervisningen innebar svårigheter att arbeta med värdegrund även i undervisningen och inom ramen för mentorskapet. Till exempel beskrev lärare och rektorer att spontana diskussioner kopplade till värdegrundsfrågor som uppstår utifrån elevernas frågor eller aktuella händelser inte förekom på samma sätt på distans, och att det var svårare att organisera och genomföra diskussioner på ett bra sätt i de digitala mötesformerna.

Utifrån uppföljningen framstår det som att det är få lärare och rektorer som ser att de konsekvenser som fjärr- och distansundervisningen innebar har haft en fortsatt negativ påverkan på arbetet som helhet. Lärare och rektorer känner genomgående igen beskrivningarna av att vissa aktiviteter som vanligtvis är en del av värdegrundsarbetet, exempelvis gästföreläsningar, temadagar och aktiviteter för att eleverna ska lära känna varandra, i flera fall inte kunde genomföras och att värdegrundsarbetet kanske därmed inte var lika synligt som vanligt. De vardagliga och spontana samtalen om frågor som berör värdegrund uppstod inte heller på samma

sätt. Samtidigt lyfter flera av de intervjuade lärarna att frågor som rör värdegrund ingår i flera ämnen och att det är något som de återkommande arbetar med i undervisningen och också gjorde under tiden med undervisning på distans, även om förutsättningarna inte var lika gynnsamma som vid närundervisning.

Vid flera av skolorna framkommer också beskrivningar av att värdegrundsarbetet anpassades under tiden med fjärr- och distansundervisning för att motsvara de rådande behoven. Till exempel berättar lärare och rektorer att ordningsregler uppdaterades för att fungera utifrån undervisning på distans och att det fanns behov av att arbeta med särskilda frågor på förekommen anledning, som vett och etikett på nätet eller hur man uppträder digitalt. I de fall som lärare och rektorer uppger att värdegrundsarbetet är fortsatt påverkat lyfter de exempel som handlar om att de upplever en skillnad i det sociala spelet elever emellan och gentemot lärarna, samt att det är lite stökigare i exempelvis korridorerna på skolan.

Flera skolor har nu fokuserat på aktiviteter för att främja sammanhållning och gemenskap

Hösten 2021 fanns få exempel på insatser som riktades mot att kompensera för fjärr- och distansundervisningens påverkan på värdegrundsarbetet, utöver att delar av värdegrundsarbetet anpassades för att motsvara de aktuella behoven. Vid några skolor beskrevs att fokus i första hand låg på att fjärr- och distansundervisningen i alla ämnen och kurser skulle fungera och att värdegrundsarbetet hamnade lite i skymundan.

I uppföljningen beskriver flertalet av lärarna och rektorerna att de delar av värdegrundsarbetet som inte kunde genomföras under pandemin har återupptagits. I flera fall framkommer att skolorna nu satsar lite extra på aktiviteter som syftar till att skapa sammanhållning och gemenskap, såväl inom klasserna som skolövergripande. Till exempel berättar lärare och rektorer att det under hösten 2022 genomfördes fler uppstartsaktiviteter under en längre tid, bland annat att det har funnits mer tid för trivselaktiviteter och samarbetsövningar i klasserna och att fler aktiviteter genomförs skol- eller programövergripande. Vid en handfull skolor beskrivs också att det pågår ett större utvecklingsarbete gällande värdegrundsarbetet.

Konsekvenser för elevers hälsa i gymnasieskolan

Hösten 2021 framkom flera beskrivningar av hur lärare och rektorer såg att fjärr- och distansundervisningen påverkade elevernas hälsa. Återkommande lyfts exempel som handlar om hur de ser att situationen har påverkat elevernas psykiska mående, i form av nedstämdhet, oro, känsla av isolering, lägre motivation och en upplevelse av ökad stress. Flera lärare och rektorer beskrev att många grundläggande rutiner av betydelse för välmående och förmågan att prestera, exempelvis gällande kost, sömn och motion, påverkades negativt hos eleverna då rutinerna inte längre upprätthölls med stöd av skoldagarnas struktur. När det gäller elevernas fysiska hälsa varierar det mellan skolorna i vilken utsträckning det framkommer exempel om att även denna har påverkats. Bland annat lyfter lärare och rektorer att det är svårt att uttala sig med säkerhet kring hur elevernas fysiska hälsa påverkades i jämförelse med hur det såg ut innan pandemin, men att många idrottsföreningar ställde in eller begränsade sina aktiviteter kan ha påverkat.

Av intervjuerna i uppföljningen framkommer något enstaka exempel på att tiden med fjärr- och distansundervisning fortfarande upplevs ha en påverkan på elevernas hälsa. Det som då nämns är att eleverna fortfarande har svårt med rutiner och försover sig mer. Men överlag uppger de lärare och rektorer som intervjuats i uppföljningen att de inte ser att de konsekvenser som beskrevs för ett år sedan generellt påverkar hälsan hos eleverna som går på skolan idag. De tar till exempel upp att de elever som har haft mest undervisning på distans och vars hälsa kanske påverkades mest var de elever som tog studenten våren 2022. Hos de elever som går på skolan nu har de däremot sett att många av eleverna har uppskattat att komma tillbaka till skolan samt att de sociala sammanhang och rutiner som skolan innebär får eleverna att må bättre. Samtidigt lyfter såväl lärare som rektorer att de ser vissa negativa mönster i elevernas mående, exempelvis att fler elever upplevs må sämre, att det finns elever som har svårt att komma tillbaka till stora sammanhang med mycket folk i skolmiljön, att förekomsten av ångest och social fobi ökar och att eleverna i vissa årskurser upplevs som lite skörare. De intervjuade säger samtidigt att det är svårt att säga om det beror helt på pandemin och fjärr- och distansundervisningen eller om det är utvecklingen i samhället och omvärlden som påverkar.

Få exempel på särskilda hälsofrämjande insatser för att möta fjärr- och distansundervisningens konsekvenser

Hösten 2021 framkom att flera av skolorna genom olika former av uppföljningar försökte skapa en bild av hur elevernas mående påverkades och att insatser sattes in vid behov. Exempel på insatser som nämndes var att det fanns elever som erbjöds att komma in till skolan för närundervisning av hälsoskäl, och att elever erbjöds samtal med exempelvis kurator, skolsköterska eller specialpedagog. I flera fall beskrevs också att elevhälsans ordinarie arbete kunde fortsätta under tiden med fjärr- och distansundervisning, och att återkommande avstämningar mellan lärare och elevhälsan var viktiga för att kunna motverka negativa konsekvenser av undervisningen på distans.

I uppföljningen beskriver lärare och rektorer vid merparten av skolorna att de just nu inte arbetar med några särskilda hälsofrämjande insatser med koppling till fjärr- och distansundervisningen. I något fall har en skola valt att förlänga en kurs i idrott och hälsa så att kursen läses över två år istället för ett för att ge eleverna möjlighet att bygga upp kondition och rörlighet. Ytterligare ett exempel som lyfts är att en skola har lagt in extra gemensam mentorstid för klasserna där fokus inte bara ligger på information utan också att eleverna ska få umgås och socialisera med varandra. Men i övrigt beskriver såväl lärare som rektorer generellt att arbetet för att främja elevernas hälsa i stort har återgått till hur det såg ut innan tiden med fjärr- och distansundervisning, och att de utvecklingsinsatser som genomförs avseende exempelvis elevhälsoarbetet påbörjades redan innan pandemin. I de fall som elever behöver extra stöd, till exempel utifrån ett försämrat mående, arbetar skolorna med individanpassade insatser.

Ytterligare konsekvenser av pandemin i stort i gymnasieskolan

Vid drygt hälften av de 16 gymnasieskolor som medverkat i uppföljningen ger lärare och rektorer exempel på potentiella konsekvenser av pandemin i sig som skulle kunna påverka elevers lärande och hälsa eller skolornas värdegrundsarbete i

dagsläget. Flera av de intervjuade har samtidigt angett att det är svårt att med säkerhet särskilja vad som är en konsekvens orsakad av pandemin i sig, och vad som kanske snarare är förändringar som pågått under en längre tid men som under pandemin blivit extra påtagliga. Ett sådant exempel som nämns i intervjuerna är en ökad förekomst av psykisk ohälsa, där lärare och rektorer vid en handfull av skolorna lyfter att de upplever att detta är mer vanligt förekommande hos eleverna nu men att det är svårt att säga i vilken utsträckning det beror på just pandemin. Detta eftersom det är en utveckling som uppmärksammas under en längre tid. Vid en handfull skolor lyfter lärare och rektorer också att eleverna växer upp i en tid som präglas av mer osäkerhet och konflikter, såväl i Sverige som internationellt, och att det är svårt att urskilja vilka mönster och tendenser som kan bero på detta och vad som kan bero på just pandemin.

Sociala utmaningar och ökad frånvaro

I uppföljningen framkommer ett par exempel på potentiella konsekvenser av pandemin som beskrivs kunna påverka såväl elevers lärande och hälsa som skolans värdegrundsarbete. Ett exempel på en sådan konsekvens är att det sociala samspelet elever emellan och även mellan lärare och elever påverkats. Lärare och rektorer beskriver till exempel att de uppfattar att elever i vissa fall är lite mer slutna gentemot varandra och inte är lika vana vid social interaktion med jämnåriga och vuxna, och att det är lite svårare att skapa gemenskap och ”jobba ihop eleverna som grupp” i vissa årskurser och klasser. Ett annat exempel från en skola med yrkesförberedande program är att det nu finns en större osäkerhet hos eleverna inför att de ska ta kontakt med och komma ut på arbetsplatser för sitt arbetsplatsförlagda lärande. Detta ser skolan kan bero på att eleverna inte har haft prao i grundskolan som vanligt under pandemin, och kontakt med vuxna på en arbetsplats utanför skolan är därmed inte något som eleverna har fått träna på i samma utsträckning som tidigare.

En annan potentiell konsekvens av pandemin som beskrivs kunna påverka såväl lärande och hälsa som skolans värdegrundsarbete är en förändring i elevernas frånvaro. Vid några skolor beskriver lärare och rektorer att tröskeln för eleverna att sjukanmäla sig och stanna hemma verkar vara lägre nu än innan pandemin, och att det kan vara en indikation på att det väldigt försiktiga förhållningssättet till exempelvis förkylningssymtom lever kvar efter pandemin. Vid några av skolorna anges att den rapporterade frånvaron hos eleverna var relativt låg under tiden med undervisning på distans, men att den nu har ökat något i jämförelse med tiden innan och under pandemin. De intervjuade ger också exempel på att det finns tydliga önskemål från såväl elever som vårdnadshavare om fortsatt undervisning på distans, och att det kan finnas en förväntan om att kunna följa med i undervisningen hemifrån på samma sätt som när skolorna tillämpade fjärr- och distansundervisning.

Exempel på insatser finns, men kopplingen till just pandemins konsekvenser är inte tydlig

I uppföljningen framkommer enstaka exempel på skolövergripande arbete eller insatser som genomförs för att väga upp för konsekvenser som kan kopplas till pandemin i sig. På en skola där rektor och lärare upplever att elevernas frånvaro har förändrats efter pandemin beskrivs att skolan nu prioriterar närvaro och att det är

närundervisning som gäller. I uppföljningen framkommer fler liknande exempel där skolor har behövt vara extra tydliga mot såväl elever som vårdnadshavare med att det nu är undervisning på plats i skolan som gäller, men detta har då inte lyfts fram som en särskild insats för att kompensera för just konsekvenser av pandemin. Samma mönster gäller för andra exempel som lärare och rektorer lyfter, exempelvis att skolan nu anordnar fler sociala aktiviteter för eleverna och att inriktningar på vissa temadagar har förändrats.

I några fall vill lärare och rektorer även framhålla positiva förändringar som de ser har skett till följd av pandemin och tiden med fjärr- och distansundervisning. Vid ett par skolor lyfter lärare att övergången till undervisning på distans innebar att de behövde se över och strukturera om sin undervisning och sina kurser, och att de behövde omvärdera vissa saker som de arbetat med tidigare. Detta har lett till ett positivt lärande och vid en av skolorna beskriver lärare att de nu planerar sin undervisning lite bredare och med mer tydlighet gentemot eleverna. Vid några skolor beskriver lärare och rektorer att utvecklingsarbete som påbörjades innan eller under pandemin, exempelvis kopplat till elevhälsa och värdegrundsuppdraget, har fått extra uppmärksamhet och ibland lett till snabb implementering av nya arbetsätt, vilket kan bero på att behovet av förändring synliggjorts extra tydligt i och med pandemins påverkan. Andra exempel som lyfts är att elevernas skriftliga förmåga har stärkts under tiden med fjärr- och distansundervisning samt att lärare och elever har fått en större vana vid att hantera digitala verktyg.

Avslutande kommentarer

Covid-19-pandemin och övergången till undervisning på distans har inneburit stora utmaningar för svenskt skolväsende. Situationen har ställt höga krav på både skolpersonal och elever som har gjort stora ansträngningar för att få undervisningen och skolarbetet att fungera, såväl under som efter tiden med fjärr- och distansundervisning.

Vid Skolinspektionens kontakter med skolor under år 2021 framkom flera exempel på insatser som pågick eller som skolorna planerade att genomföra för att kompensera för fjärr- och distansundervisningens konsekvenser. Insatserna försvårades sannolikt i början av år 2022 på grund av ökad smittspridning av covid-19, med hög personal- och elevfrånvaro som följd. Med anledning av detta har det varit angeläget för Skolinspektionen att följa upp hur pandemin har fortsatt att påverka skolornas arbete under 2022.

Fjärr- och distansundervisningens konsekvenser lever till viss del kvar

Uppföljningen bygger på ett begränsat underlag, men utifrån vad som har framkommit framträder en bild av att de konsekvenser av fjärr- och distansundervisningen som beskrevs för ett år sedan nu har en begränsad inverkan på elevers lärande, hälsa och värdegrundsarbetet vid skolorna. Detta är framförallt tydligt vid de gymnasieskolor som ingått i uppföljningen, där de lärare och rektorer som intervjuats överlag beskriver att de inte ser att konsekvenserna av fjärr- och distansundervisningen har en påtaglig och konkret påverkan på eleverna i dagsläget. Samtidigt har rektorer och lärare påpekat att de elever som sannolikt påverkades mest av fjärr- och distansundervisningen är de elever som gick ut gymnasiet vårterminen 2022.

För grundskolorna i uppföljningen framträder en till viss del mer varierad bild av i vilken utsträckning som tiden med fjärr- och distansundervisning fortfarande påverkar eleverna. Vid ett par av skolorna ges beskrivningar som påminner om bilden från gymnasieskolan, men i andra fall beskriver såväl lärare som rektorer att fjärr- och distansundervisningens konsekvenser även fortsatt märks av, bland annat i form av ett upplevt kunskapsstapp i vissa ämnen. Det finns upplevelser av att elevernas kunskaper inte är lika befästa som de brukar vara och att samarbetsklimatet i klassrummet fortfarande är påverkat. För vissa ämnen beskrivs också att det finns viktiga moment kvar som nu behöver genomföras, exempelvis inom idrott och hälsa.

Utmaningar kvarstår inom matematiken i gymnasieskolan

Vid en handfull av gymnasieskolorna beskriver de intervjuade att det fanns utmaningar i matematikundervisningen under pandemin och att utmaningarna fortfarande kvarstår. Det handlar dels om att elever som börjat på gymnasiet under pandemiåren inte fullt ut har de kunskaper i matematik som krävs för att klara de

första kurserna på gymnasiet, dels om att elever har haft svårigheter i de matematikkurser som de läst under tiden med fjärr- och distansundervisning. Vid de berörda skolorna framkommer flera exempel på hur skolorna arbetar för att ge eleverna stöd och möjligheter att nå godkända betyg i matematik, exempelvis genom att satsningar på extra undervisningstid riktas till just matematikundervisningen och att fler lärarresurser tillsätts för att kunna ge elever stöd och anordna provningar.

Vissa konsekvenser av pandemin i sig kan ha en fortsatt påverkan

I uppföljningen framkommer också exempel på potentiella konsekvenser av pandemin i sig som kan påverka elevers lärande, hälsa och skolornas värdegrundsarbete i dagsläget. Till exempel lyfts i både grund- och gymnasieskolan att det finns en upplevd förändring i det sociala samspelet, såväl elever emellan som mellan elever och personal, och att förekomsten av psykisk ohälsa hos eleverna har ökat. Såväl lärare som rektorer uppger samtidigt att det ofta är svårt att med säkerhet särskilja vad som är en konsekvens orsakad av pandemin i sig och vad som kanske snarare är förändringar som pågått under en längre tid, men som i och med pandemin har blivit extra påtagliga. Oavsett vad konsekvenserna beror på är det utifrån uppföljningen tydligt att det är mönster och tendenser som de intervjuade ser påverkar skolans verksamhet och som de arbetar för att hantera.

En annan gemensam iakttagelse är att det vid flera av skolorna lyfts att de intervjuade ser en förändring i elevernas frånvaro, där frånvaron i vissa fall upplevs ha ökat något efter återgången till närundervisning och att elever är mer noga med att stanna hemma även vid milda symtom. Samtidigt beskriver de intervjuade vid ett flertal av skolorna att det finns en förväntan från elever och ibland även vårdnadshavare om att undervisningen till viss del ska kunna fortsätta på distans. Det kan till exempel handla om att elever har önskemål om att ha vissa lektioner på distans istället, eller att undervisningsmaterial ska tillgängliggöras digitalt så att elever kan ta del av undervisningen även om de inte är i skolan. Vid vissa skolor beskrivs att det har funnits ett behov av att tydligt kommunicera till både elever och vårdnadshavare att det nu är undervisning på plats i skolan som gäller.

Kompenserande insatser fortgår inom ramen för skolornas ordinarie arbete

I Skolinspektionens granskning från år 2021 framkom flera exempel på insatser som pågick eller som skolorna planerade att genomföra för att kompensera för fjärr- och distansundervisningens konsekvenser. Arbetet med att kompensera eleverna genomfördes på flera sätt, exempelvis genom lovskola, förlängda kurser, mer undervisningstid i vissa ämnen och fler möjligheter till lärarstöd och att genomföra provningar.

Av uppföljningen framgår att skolorna fortfarande arbetar med en del av de insatser som beskrevs för ett år sedan. Samtidigt är det få av skolorna i uppföljningen, såväl grund- som gymnasieskolor, som anger att detta är arbete eller insatser som

görs för att kompensera för just konsekvenser av pandemin eller fjärr- och distansundervisningen. Istället beskriver rektorer och lärare det som att den påverkan som kvarstår nu i större utsträckning hanteras inom ramen för skolornas ordinarie arbete, till exempel genom att kontinuerligt anpassa undervisningen utifrån elevernas behov och nyttja de stödstrukturer som finns tillgängliga. Samma mönster är synligt gällande skolornas värdegrundsarbete och det hälsofrämjande arbetet. De iakttagelser som gjorts gällande kvarvarande utmaningar i vissa ämnen samt förändringar i elevers hälsa, det sociala samspelet och inställningen till frånvaro hos elever och vårdnadshavare är viktiga frågor som Skolinspektionen kommer att följa.

Referenser

Skollagen (2010:800).

Förordning (2020:115) om utbildning i vissa skolformer i skolväsendet vid spridning av viss smitta.

Proposition 2019/20:127. Fjärrundervisning, distansundervisning och vissa frågor om entreprenad.

Skolinspektionen (2021). Fjärr- och distansundervisningens konsekvenser.

Utbildningsdepartementet (2020-12-16) Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Statens skolinspektion.

Utbildningsdepartementet (2020-12-16). Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Statens skolverk.

Bilagor

Bilaga 1. Urval och genomförande

Urval

Uppföljningen har omfattat totalt 25 skolenheter, varav nio grundskolor och 16 gymnasieskolor, med såväl offentliga som enskilda huvudmän. Samtliga skolor ingick i en av Skolinspektionens tidigare granskningar av fjärr- och distansundervisningens konsekvenser som genomfördes 2021 och omfattade 25 grundskolor och 28 gymnasieskolor. Ett urvalskriterium för att ingå i den granskningen var att skolan skulle ha haft fjärr- och distansundervisning under vårterminen 2021.

Till uppföljningen gjordes ett urval av totalt 30 skolor, varav 15 grundskolor och 15 gymnasieskolor. De 30 skolorna kontaktades under hösten 2022 med en förfrågan om att ingå i uppföljningen.

Att delta i uppföljningen har varit frivilligt för skolenheterna. Flera av de tillfrågade grundskolorna har önskat att inte delta och därför uppgår antalet grundskolenheter i uppföljningen till nio. Även några av de gymnasieskolor som tillfrågats har önskat att inte delta, men har i större utsträckning kunnat ersättas av andra skolor som också ingick i den tidigare granskningen. Sammansättningen av det slutliga urvalet framgår av nedanstående tabell:

Tabell 1 Verksamheter i uppföljningen

Skolform och huvudmannaskap	Antal skolenheter
Grundskolor	9
varav antal med enskild huvudman	5
Gymnasieskolor	16
varav antal med enskild huvudman	6
Totalt antal skolenheter i urvalet	25

Av de 16 gymnasieskolor som har medverkat i uppföljningen har sex både högskoleförberedande och yrkesförberedande program, fem har endast högskoleförberedande program och fem har endast yrkesförberedande program.

Genomförande

På varje skola har två intervjuer genomförts, dels en gruppintervju med tre till fyra utvalda lärare, dels en intervju med skolans rektor och eventuellt även skolans biträdande rektor. Vilka lärare som tillfrågats om att delta i intervjuerna har bestämts av ansvarig utredare i samråd med skolans rektor.

Intervjuerna har skett på distans genom videomöte eller per telefon under perioden november-december 2022. Intervjuerna har genomförts av två utredare som har haft ett intervjustöd med frågor att utgå från. Utöver intervjustödet har utredarna också utgått från den skriftliga återkoppling som respektive skola fick efter deltagandet i granskningen år 2021, i vilken det framgick vilka konsekvenser av fjärr- och distansundervisningen som rektor och lärare på skolan såg då.

En utredare har fört anteckningar under intervjuerna, och efter att alla intervjuer genomförts har ansvarig utredare sammanställt anteckningarna och skickat dessa till skolans huvudman och rektor för att ge möjlighet att lämna synpunkter på eventuella faktafel i anteckningarna. I uppföljningen har Skolinspektionen inte gjort några bedömningar av respektive skolas arbete och skolorna har inte mottagit några enskilda verksamhetsbeslut efter uppföljningen.

En analys av det samlade underlaget från alla skolor i uppföljningen har utgjort underlag för de resultat och iakttagelser som presenteras i denna rapport.

Bilaga 2. Skolenheter i urvalet

Grundskolor	Årskurser	Huvudman
Björnekullaskolan	7-9	Åstorps kommun
Vittra Jakobsberg	F-9	Vittraskolorna AB
Tångaskolan 2	7-9	Falkenbergs kommun
Carl Johanskolan	7-9	Karlsborgs kommun
Montessoriskolan Pärlan	F-9	Montessoriskolan i Skene Aktiebolag
Internationella Engelska Skolan Umeå	2-9	Internationella Engelska Skolan i Sverige AB
Hansåkerskolan	F-9	Ragunda kommun
Södertörns friskola	6-9	Södertörns friskola ekonomisk förening
Silverbäcken Dibber	F-9	Dibber Inspira AB

Gymnasieskolor	Huvudman
Sveriges Ridgymnasium Svedala	Sveriges Ridgymnasium AB
Hagagymnasiet skolenhet Blå	Norrköpings kommun
Tingsholmsgymnasiets nationella program	Ulricehamns kommun
Malenagymnasiet	Sjöbo kommun
Praktiska gymnasiet Örebro	Praktiska Sverige AB
LBS Kreativa Gymnasiet Växjö	Ljud & bildskolan LBS AB
Peder Skrivares skola Enhet 2	Varbergs kommun
Södertörns gymnasium	STEG för framtiden Aktiebolag
Jämtlands Gymn, Fyrvalla 3C	Jämtlands gymnasieförbund
Karlfeldtgymnasiet	Avesta kommun
Realgymnasiet Linköping	Lärande i Sverige AB
Sundlergymnasiet	Vårgårda kommun
Hälsingegymnasiet	Hälsingegymnasiet AB
Bromangymnasiet 1	Hudiksvalls kommun
Bäckadalsgymnasiet RO3	Jönköpings kommun
Baldergymnasiet 4	Skellefteå kommun